

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja

Druk nr 1346
Warszawa, 21 maja 2025 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy panią posłankę Monikę Rosę.

(-) Piotr Adamowicz; (-) Urszula Augustyn; (-) Sylwia Bielawska; (-) Paweł Bliźniuk; (-) Mateusz Bochenek; (-) Krzysztof Bojarski; (-) Piotr Borys; (-) Marek Jan Chmielewski; (-) Alicja Chybicka; (-) Janusz Cichoń; (-) Joanna Frydrych; (-) Konrad Frysztak; (-) Patryk Gabriel; (-) Krzysztof Gadowski; (-) Elżbieta Gapińska; (-) Elżbieta Gelert; (-) Włodzisław Giziński; (-) Tomasz Głogowski; (-) Piotr Głowski; (-) Marta Golbik; (-) Barbara Grygorcewicz; (-) Krzysztof Habura; (-) Łukasz Horbatowski; (-) Patryk Jaskulski; (-) Marcin Józefaciuk; (-) Piotr Kandyba; (-) Jacek Karnowski; (-) Iwona Karolewska; (-) Katarzyna Kierzek-Koperska; (-) Ewa Kołodziej; (-) Urszula Koszutska; (-) Iwona Maria Kozłowska; (-) Maria Joanna Koźlakiewicz; (-) Iwona Małgorzata Krawczyk; (-) Michał Krawczyk; (-) Wojciech Król; (-) Katarzyna Królak; (-) Marek Krzakała; (-) Adam Krzemiński; (-) Henryka Krzywonos-Strycharska; (-) Bożena Lisowska; (-) Katarzyna Anna Lubnauer; (-) Artur Jarosław Łacki; (-) Alicja Łepkowska-Gołaś; (-) Magdalena Łośko; (-) Alicja Łuczak; (-) Krystian Łuczak; (-) Paweł Masełko; (-) Katarzyna Matusik-Lipiec; (-) Jerzy Meysztowicz; (-) Jacek Niedźwiedzki; (-) Małgorzata Niemczyk; (-) Jolanta Niezgódzka; (-) Tomasz Piotr Nowak; (-) Paweł

Papke; (-) Karolina Pawliczak; (-) Małgorzata Pępek; (-) Krzysztof Piątkowski; (-) Katarzyna Maria Piekarska; (-) Lucjan Marek Pietrzczyk; (-) Kazimierz Plocke; (-) Elżbieta Anna Polak; (-) Agnieszka Pomaska; (-) Mariusz Popielarz; (-) Renata Rak; (-) Monika Rosa; (-) Marek Rząsa; (-) Krystyna Sibińska; (-) Rafał Siemaszko; (-) Waldemar Sługocki; (-) Anna Sobolak; (-) Marek Sowa; (-) Katarzyna Stachowicz; (-) Franciszek Sterczewski; (-) Paweł Suski; (-) Henryk Szopiński; (-) Krystyna Szumilas; (-) Łukasz Ściebiorowski; (-) Apoloniusz Tajner; (-) Maciej Tomczykiewicz; (-) Małgorzata Tracz; (-) Jarosław Urbaniak; (-) Adrian Witczak; (-) Przemysław Witek; (-) Anna Wojciechowska; (-) Witold Zembaczyński.

U S T A W A

z dnia ...

o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823) wprowadza się następujące zmiany:

1) użyte w tytule ustawy, w art. 1 oraz w art. 23 w ust. 2 w pkt 2 i 4, w różnym przypadku, wyrazy „język regionalny” zastępuje się użytymi w odpowiednim przypadku wyrazami „języki regionalne”;

2) tytuł rozdziału 4 otrzymuje brzmienie:

„Języki regionalne”;

3) w art. 19 w ust. 2 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Językami regionalnymi w rozumieniu ustawy są język kaszubski oraz język śląski.”;

4) w art. 20 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Realizacja prawa osób posługujących się językami, o których mowa w art. 19, do nauki tych języków lub w tych językach odbywa się na zasadach i w trybie określonych w ustawie wymienionej w art. 17.”;

5) użyte w art. 20 w ust. 2 w zdaniu pierwszym i w ust. 3, w art. 21 w ust. 2 w pkt 5, w art. 22 w ust. 1 w pkt 4 i w ust. 2 oraz w art. 32, w różnym przypadku, wyrazy „język, o którym

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne, ustawę z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, ustawę z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, ustawę z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, ustawę z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim, ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustawę z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych, ustawę z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi oraz ustawę z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych.

mowa w art. 19” zastępuje się użytymi w odpowiednim przypadku wyrazami „języki, o których mowa w art. 19”;

6) w art. 24:

a) w ust. 1 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) przedstawiciele społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, w liczbie:

a) dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się językiem kaszubskim,

b) dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się językiem śląskim;”,

b) w ust. 3 wyrazy „posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19” zastępuje się wyrazami „posługujących się językami, o których mowa w art. 19”,

c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Poszczególne mniejszości, o których mowa w art. 2, oraz społeczności posługujące się językami, o których mowa w art. 19, zgłaszają ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych swoich kandydatów na członków Komisji Wspólnej reprezentujących daną mniejszość lub społeczność posługującą się językiem, o którym mowa w art. 19, w liczbie określonej dla tej mniejszości lub dla tej społeczności odpowiednio w ust. 1 pkt 2 albo 3, w terminie 90 dni od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 3.”,

d) użyte w ust. 6 w zdaniu pierwszym i w ust. 7, w różnym przypadku, wyrazy „społeczność posługująca się językiem, o którym mowa w art. 19” zastępuje się użytymi w odpowiednim przypadku wyrazami „społeczności posługujące się językami, o których mowa w art. 19”;

7) w art. 25 w ust. 1 w pkt 2 wyrazy „językiem, o którym mowa w art. 19” zastępuje się wyrazami „jednym z języków, o których mowa w art. 19”;

8) użyte w art. 27 w ust. 1, w art. 28 w ust. 2 oraz w art. 29 w ust. 2 wyrazy „posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19” zastępuje się wyrazami „posługujących się językami, o których mowa w art. 19”;

9) w art. 28 w ust. 3 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„W celu wypracowania wspólnego stanowiska mniejszości i społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, współprzewodniczący, będący przedstawicielem mniejszości i tych społeczności, może zwoływać posiedzenia, w których udział będą brali tylko członkowie Komisji Wspólnej, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2 i 3.”;

10) w art. 31:

a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Organy administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacje mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, są obowiązane do przekazywania ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, na jego wniosek, informacji pozostających w zakresie działania tych organów lub organizacji i dotyczących sytuacji mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, lub realizacji zadań na rzecz mniejszości lub zachowania i rozwoju języków, o których mowa w art. 19.”,

b) w ust. 3 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych przygotowuje, nie rzadziej niż raz na dwa lata, raport dotyczący sytuacji mniejszości oraz społeczności posługujących się językami, o których mowa w art. 19, w Rzeczypospolitej Polskiej, uwzględniając informacje, o których mowa w ust. 1.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1151 i 1824) w art. 47a w ust. 4 w pkt 4 wyrazy „języku regionalnym” zastępuje się wyrazami „językach regionalnych”.

Art. 3. W ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750, 854, 1473 i 1933) w art. 13 w ust. 7 wyrazy „posługującej się językiem regionalnym” zastępuje się wyrazami „posługujących się językami regionalnymi”.

Art. 4. W ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1722 oraz z 2024 r. poz. 96 i 1222) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 15:

- a) w ust. 2 wyrazy „języku regionalnym w rozumieniu art. 19 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym” zastępuje się wyrazami „językach regionalnych, o których mowa w art. 19 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o językach regionalnych”;
 - b) w ust. 4 w pkt 3 wyrazy „posługującej się językiem regionalnym” zastępuje się wyrazami „posługujących się językami regionalnymi”;
- 2) w art. 21 w ust. 1a pkt 8a otrzymuje brzmienie:
- „8a) uwzględnianie potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językami regionalnymi, w tym emitowanie programów informacyjnych w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz językach regionalnych;”;
- 3) w art. 30 ust. 4a otrzymuje brzmienie:
- „4a. Powołując rady programowe oddziałów emitujących programy w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz językach regionalnych, dyrektorzy oddziałów uwzględnią kandydatów zgłaszanych przez organizacje społeczne mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językami regionalnymi.”.

Art. 5. W ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1370 i 1907) w art. 30 w pkt 2 wyrazy „języka regionalnego” zastępuje się wyrazami „języków regionalnych”.

Art. 6. W ustawie z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. z 2024 r. poz. 1556) w art. 2 w pkt 2 wyrazy „posługującej się językiem regionalnym” zastępuje się wyrazami „posługujących się językami regionalnymi”.

Art. 7. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, 1761 i 1940) w art. 4 w ust. 1 w pkt 5 wyrazy „języka regionalnego” zastępuje się wyrazami „języków regionalnych”.

Art. 8. W ustawie z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1443) w art. 5 w ust. 1 w pkt 6 wyrazy „języku regionalnym” zastępuje się wyrazami „językach regionalnych”.

Art. 9. W ustawie z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2023 r. poz. 140) w art. 34 w pkt 10 wyrazy „języku regionalnym” zastępuje się wyrazami „językach regionalnych”.

Art. 10. W ustawie z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1320) w art. 94 w ust. 1 w pkt 10 wyrazy „języku regionalnym” zastępuje się wyrazami „językach regionalnych”.

Art. 11. Dotacje, o których mowa w art. 18 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 1, na wspieranie działalności zmierzającej do zachowania i rozwoju języka śląskiego przyznaje się po raz pierwszy na rok 2026.

Art. 12. 1. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, w terminie 60 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, zawiadamia organizacje społeczności posługującej się językiem śląskim o zamiarze wystąpienia do Prezesa Rady Ministrów z wnioskiem, o którym mowa w art. 24 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 1, dotyczącym powołania członków Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 3 lit. b ustawy zmienianej w art. 1.

2. Przepisy art. 24 ust. 4–7 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się odpowiednio.

Art. 13. Wniosek, o którym mowa w art. 13 ust. 2 ustawy zmienianej w art. 3, w zakresie nauki języka śląskiego jako języka regionalnego składa się po raz pierwszy na rok szkolny 2026/2027.

Art. 14. Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 15 ust. 4 ustawy zmienianej w art. 4 zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 15 ust. 4 ustawy zmienianej w art. 4 w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż przez okres 24 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, oraz mogą być zmieniane na podstawie tego przepisu.

Art. 15. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Niniejszy projekt nowelizacji ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823) ma na celu nadanie statusu języka regionalnego etnolektowi śląskiemu, który zostałby dopisany, obok języka kaszubskiego w art. 19 ust. 2 tej ustawy. Modyfikacji uległby również skład Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, mianowicie w art. 24 w ust. 1 w pkt 3 zostałoby dodanych dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się regionalnym językiem śląskim. Pozostałe zmiany w projektowanej nowelizacji ustawy polegają na zastąpieniu formy pojedynczej „język regionalny” formą mnogą „języki regionalne” w odpowiednich miejscach cyt. ustawy, a także w innych ustawach, które posługują się tym określeniem.

Uznanie lektów niebędących językami państwowymi, językami oficjalnymi uznanymi przez państwa za „języki regionalne” jest regulowane dwoma dokumentami: Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych i ustawą z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Pojęcie „język regionalny” jest kategorią prawno-polityczną. Nie można go zatem w pełni scharakteryzować za pomocą narzędzi językoznawczych. Językoznawcy i ich ustalenia mogą pełnić wyłącznie funkcję pomocniczą. Niestety, wielokrotnie przedstawiane są opinie publicznej różne stwierdzenia (przytaczane także przez wielu językoznawców bez żadnych konkretnych dowodów), które wobec takich lektów jak śląski są bezzasadne.

Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych jest ważnym europejskim dokumentem. W preambule do niej „podkreśla się wartość wielokulturowości i wielojęzyczności i uznaje, że ochrona języków regionalnych bądź mniejszościowych i poparcie dla nich nie powinny przebiegać ze szkodą dla języków oficjalnych i potrzeby ich poznawania”. Europejska Karta stanowi więc dokument bogactwa kulturowego każdego państwa, a nie narzędzie zubożenia kulturowo-językowego państw, które ją ratyfikują. Języki mniejszościowe i regionalne wymienione w akcie ratyfikacyjnym Karty są językami używanymi na terytorium danego kraju tylko w pewnych sytuacjach i w pewnych regionach, stanowiących integralną część każdego państwa. Nie są w żadnym razie zagrożeniem dla języka oficjalnego, urzędowego, państwowego.

W polskiej ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym wskazano jako język regionalny tylko język kaszubski. Przepis art. 19 ust.1 tej ustawy, definiujący język regionalny, stanowi, że „*Za język regionalny w rozumieniu ustawy, zgodnie z*

Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, uważa się język, który (...) jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa”. Europejska Karta, a za nią ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, określają, iż ich przepisy odnoszą się do języków używanych na terytorium danego państwa, które różnią się od języka oficjalnego tego państwa i nie dotyczą dialektów. Jednak żaden z tych dwóch aktów prawnych nie precyzuje i nie definiuje ani pojęcia dialektu, ani języka regionalnego czy języka w ogóle. Nie definiuje, bo brak jest wyznaczników, które pozwoliłyby z perspektywy językoznawczej to uczynić. Nie ma żadnych ścisłych definicji, które pozwoliłyby za pomocą narzędzi językoznawczych pojęcia dialektu i języka od siebie odróżnić. Tym bardziej, iż termin „język regionalny” w rozumieniu Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych i ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (jako tzw. język pomocniczy) został wprowadzony do obiegu społecznego właśnie przez te dokumenty, nie ma swojego odpowiednika w terminologii językoznawczej, nie jest kategorią językoznawczą, nie jest pojęciem językoznawczym. To – co jeszcze raz należy podkreślić – kategoria prawno-polityczna. Można więc – tylko trochę sprawę upraszczając – stwierdzić, iż językiem regionalnym staje się lekt, który za takowy uznaje władza ustawodawcza danego państwa. Oczywiście, ów lekt ma spełniać pewne podstawowe warunki, ale lekt śląski je spełnia.

Lekt śląski w równej mierze ma cechy pozwalające nazwać go językiem regionalnym i uznać za takowy, jak lekt kaszubski uznany za język regionalny w art. 19 ust. 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Sytuacja języka kaszubskiego – często przytaczana w dyskusjach nad zmianą statusu języka śląskiego jako jego przeciwieństwo – do 2005 roku wzbudzała w zasadzie takie same dyskusje i polemiki. Jediną faktyczną różnicą między nimi jest czas trwania zabiegów wokół ich „ujęzykowania”. A do czasu uchwalenia ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym wielu wybitnych językoznawców (jeszcze nawet na początku XXI wieku) wobec kaszubszczyzny wysuwało dokładnie takie same argumenty, mające jakoby dokumentować jej dialektalność, jakie teraz są wysuwane wobec śląszczyzny.

W latach poprzedzających uchwalenie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym np. prof. Marian Jurkowski określał kaszubszczyznę mianem dialektu w haśle „kaszubski dialekt” pomieszczonym w Encyklopedii językoznawstwa ogólnego pod red. prof. Kazimierza Polańskiego: „Kaszubski dialekt. Jeden z najbardziej odrębnych dialektów języka polskiego. (...) Stanowi relikwyt wschodniego odłamu dialektów pomorskich (przez pewien okres uważano go za odrębny język słowiański). (...) Wykazuje pewne cechy wspólne z dialektem

wielkopolskim i mazowieckim” [Polański, red. 1999, 288]. Prof. Jan Mazur w tomie *Język polski pod red. prof. Stanisława Gajdy* pisał: „Wszechstronne badania dialektologiczne i historycznojęzykowe, uwzględniające aspekty porównawcze, wskazują na wielowiekowe związki dialektu kaszubskiego z dialektami polskimi. Do polskich dialektów zaliczają go autorzy podstawowych syntez dialektologicznych [tu autor wymienia prace: prof. prof. Kazimierza Nitscha, Stanisława Urbańczyka, Karola Dejny, Stanisława Dubisza, Haliny Karaś, Mariana Kucały], a także autorzy Encyklopedii języka polskiego. Uważa się, iż »w dialekcie kaszubskim niektóre cechy występują bardziej konsekwentnie niż w polskim języku ogólnym i innych dialektach«. Wskazuje się, iż »najbardziej odrębne cechy kaszubskie najwyraźniej występują na północy. Im dalej ku południowi tym jest ich mniej i rzadziej się pojawiają« [z: Kucała M., *Dialekt kaszubski*, w: Urbańczyk S., Kucała M., red. 1999, 67]. Autor tego artykułu, opowiadając się za przynależnością tego dialektu do dialektów polskich (...) nie wchodzi w tym miejscu w bliższą istotę sporu język: dialekt, odsyłając zainteresowanych do artykułu J. Zieniukowej w niniejszym tomie (...) oraz do prac zawartych w niedawno wydanej monografii, poświęconej kaszubszczyźnie” [Mazur 2001, 407-408]. Prof. J. Mazur powołuje się na „wszechstronne badania dialektologiczne i historycznojęzykowe, uwzględniające aspekty porównawcze”, które wykazują „wielowiekowe związki dialektu kaszubskiego z dialektami polskimi”. Pomimo takich opinii niektórych językoznawców polski Parlament uznał kaszubski za język regionalny. W swoich opiniach popierających uznanie kaszubskiego za język regionalny znakomita badaczka kaszubszczyzny, prof. Jadwiga Zieniukowa w tomie zatytułowanym *Kaszubszczyzna* wskazuje na: „Kaszubę, lekarza i humanistę Floriana Ceynowę (1817-1881), który pierwszy podjął próbę stworzenia kaszubskiego języka literackiego” [Zieniukowa 2001a, 62].

Czas zabiegów o nadanie statusu języka lektowi kaszubskiemu, który w wersji literackiej musiał być – jak w zasadzie każdy język w którymś momencie swych dziejów stworzony – to jedyna wyraźna różnica między sytuacją śląszczyzny i kaszubszczyzny: zabiegi o ujęzykowanie kaszubszczyzny i spory wokół jej statusu trwają ponad półtora wieku, polemiki wokół śląszczyzny to nieco więcej niż ćwierćwiecze.

6 stycznia 2005 r. nie zmieniła się substancja kaszubszczyzny, rangę i status kaszubszczyzny zmieniła polityczna decyzja Parlamentu. Nie jest więc właściwym argumentem twierdzenie, że śląski nie może być językiem regionalnym, skoro jest dialektem. To niewłaściwe podejście do zagadnienia. Nie ma kryteriów odróżniających lingwistycznie język od dialektu, szczególnie język regionalny. Nadanie statusu języka regionalnego jest decyzją prawnopolityczną. W momencie nadania takowego statusu lekt przestaje „być” dialektem, zaczyna funkcjonować jako język regionalny.

Śląski powinien zyskać status języka regionalnego. Spełnia kryteria języka regionalnego.

Argumenty za nadaniem statusu języka regionalnego lektowi śląskiemu, czyli za uznaniem śląskiego języka regionalnego:

1) Prestiż języka wpływa na dumę grupy posługującej się językiem, co z kolei wpływa na jej stabilizację i dobrostan oraz działanie na rzecz społeczności, której ta grupa jest częścią.

Kaszubi dumni są ze swej mowy i swej etnicznej tożsamości, dumę ich wzmacnia prestiż języka. Funkcja prestiżowa jest jedną z najważniejszych funkcji języka, o której mówią socjolingwiści, etnolingwiści, antropolodzy języka. Grupa świadoma swej tożsamości i dumna ze swego dziedzictwa, także językowego, jest grupą dla zbiorowości, w której uczestniczy, wartościowszą. Możliwość posługiwania się swoim językiem na swoim terytorium w wybranych sytuacjach daje grupie i jej członkom poczucie poszanowania i równouprawnienia, które potrzebne jest człowiekowi dla osiągnięcia właściwej kondycji społecznej.

2) Język regionalny, skoro jest językiem pomocniczym, nie musi charakteryzować się pełną poliwalencyjnością.

Język regionalny służy komunikacji w określonych sytuacjach. Jednym z zarzutów wobec śląszczyzny jako pretendenci do wyższego statusu jest jej niepełna poliwalencyjność, a więc niemożność obsługi wszystkich sfer życia. Jest to zarzut bezsensowny i bezzasadny. Brak pewnych, w pełni wykształconych, odmian funkcjonalnych nie jest przeszkodą dla nadania lektowi statusu języka regionalnego – jeden z najwybitniejszych badaczy kaszubszczyzny, prof. Jerzy Treder w wydany w 2002 roku tomie *Język kaszubski. Poradnik encyklopedyczny* w haśle „język kaszubski (etnolekt kaszubski)” pisał, iż jest to etnolekt „z małym zakresem poliwalencji” [Treder, red. 2002, 92]. Uznanie kaszubskiego języka kaszubskiego oznacza, iż stanowiący prawo ową kwestię rozumieją. Tak samo w przypadku języka śląskiego: jest językiem komunikacji codziennej, komunikacji medialnej (telewizja, radio, internet, prasa itp.), ekspresji artystycznej (teatr, literatura: poezja, dramat i proza, piosenka itp.), służy jako tworzywo tłumaczeń klasyki literatury powszechnej, jest językiem edukacji w wielu dziedzinach, może obsługiwać sytuacje urzędowe itd. Pewne ograniczenia mogą dotyczyć niektórych dziedzin nauki – nie jest to wszak dla sprawy kwestia istotna.

3) Śląski charakteryzuje się zaawansowanym stopniem kodyfikacji ortograficznej i fleksyjnej, a dalsze etapy kodyfikacji dokonują się nieustannie – zarówno w zakresie stanowienia reguł, jak i ich wypracowywania w praktyce.

Prof. J. Treder pisał w 2002 r. (zaledwie 20 lat temu!), że język kaszubski jest „w niewielkim stopniu znormalizowany, najbardziej w sferze ortografii i fleksji” [Treder, red. 2002, 92]. To zazwyczaj dopiero po zmianie statusu lektu i nadaniu mu rangi języka odbywają się zintensyfikowane procesy

standaryzacyjne, uwzględniające różne odmiany funkcjonalne języka i jego style, z rozrostem specjalistycznej i specjalnej leksyki włącznie, co jest niezbędne dla szerokiej poliwalencyjności, choćby terminologia naukowa, słownictwo urzędowe itp. Kodyfikacja ortograficzna i gramatyczna dokonała się, podlega dalszym regulacjom, co jest zjawiskiem normalnym dla języków naturalnych (język polski charakteryzują ciągle większe lub mniejsze reformy ortograficzne, obecnie przygotowywana jest kolejna).

4) Nie ma lingwistycznych wyróżników języków i dialektów. To kwestia nazewnicza i kwestia prawnego uznania.

„Co decyduje o tym, że daną mowę uznajemy już za język czy jeszcze określamy ją mianem dialektu – pozostaje jednym z nierozstrzygniętych problemów językoznawczych. Można przedstawić tylko argumenty uzasadniające jedno czy drugie stanowisko, ale w obecnej sytuacji, kiedy o statusie etnolektu stanowią czynniki ekstrajęzykowe, ten spór może mieć charakter jedynie akademicki” [Misiak 2006, 105]. O uznaniowości statusu języka świadczy np. sytuacja łemkowszczyzny (o której pisze i którą bada prof. M. Misiak). Status języka mniejszościowego został jej w Polsce nadany na mocy ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Łemkowie są grupą etniczną, a ich mowa w związku z tym jest językiem mniejszościowym (językiem mniejszości etnicznej). Nie jest to jednak równoznaczne z uznaniem „językowości” łemkowszczyzny wszędzie – nie wpływa w żaden sposób na klasyfikacje ukraińskie.

Spór o różnice czy granice między językiem a dialektem jest bezprzedmiotowy dla językoznawstwa [zob. m.in. Majewicz, Wicherkiewicz 2001, 83]. Nie wypracowano narzędzi, które pozwalają odróżnić język od dialektu. Nie wypracowano, bo wypracować się ich nie da [zob. np. Majewicz 1989, 9-20; Grzegorzczkova 2008, 179-189]. Nie można utrzymać tezy, że dialekty są wobec siebie i/lub wobec języka określanego jako nadrzędny wzajemnie zrozumiałe, zaś języki nie. Przeciwno pierwszej tezie wypowiada się prof. J. Zieniukowa, pisząc: „Trzeba jednak zwrócić uwagę na to, że nie jest to kryterium w pełni ścisłe, a zatem nie powinno być stosowane jako podstawowe, a tylko jako jedno z wielu. Uzmysławia to takie zestawienie sytuacji komunikacyjnych obserwowanych na gruncie języków słowiańskich: język słowacki i polski są wzajemnie dobrze zrozumiałe (Polak znacznie lepiej rozumie Słowaka niż Kaszubę, zwłaszcza używającego gwary północnokaszubskiej), a nikt nie kwestionuje, że są to dwa różne języki, z kolei Kaszuba mówiący którąś z gwar południowokaszubskich ma trudności ze zrozumieniem mówiącego w dialekcie północnokaszubskim, a obaj mają świadomość, że posługują się kaszubszczyzną (...), tylko różnymi jej terytorialnymi wariantami” [Zieniukowa 2001a, 64].

Status języka mniejszościowego oraz status języka regionalnego jest w dzisiejszym świecie kwestią prawnopolityczną. Sytuację tę stworzyła Europejska Karta. Wcześniej pojęcie „języka regionalnego” w zasadzie nie istniało: ani w świadomości użytkowników różnych (etno)lektów, ani językoznawców. Obecnie istnieje pewne nałożenie się dwóch sporów: dawniejszego – język w ogóle a dialekt i aktualnego – język regionalny jako pojęcie prawne dające pewne przywileje społeczno-ekonomiczne i dialekt, który ich nie przynosi. W obu przypadkach istnieje punkt wspólny. Nadanie statusu języka (w jakimkolwiek rozumieniu) jakiemuś lektowi podnosi prestiż tegoż lektu i grupy nim się posługującej.

Prof. Walery Pisarek, stawiał pytanie: „A czy dziś można mówić o języku śląskim jako już czymś istniejącym?” i sam na nie odpowiadał: „Wyraz »język« bywa używany w wielu znaczeniach. Nawet pomijając takie określenia, jak język gestów, język ciała czy język pszczół, mówimy i piszemy nie tylko o języku polskim, niemieckim, angielskim itd., ale także o języku kancelaryjnym, języku młodzieżowym, języku IV RP, języku współczesnej poezji, języku Adama Mickiewicza, a nawet języku Pana Tadeusza. I na tle tego szeregu wyrażenie »język śląski« czy »języki śląskie« nie powinno nikogo razić, bo z całą pewnością mowa mieszkańców szeroko rozumianego Górnego Śląska bardziej się różni od mowy innych regionów Polski niż słownictwo i składnia Mickiewicza od słownictwa i składni współczesnych mu polskich poetów” [Pisarek 2008, 92].

5) Istnienie literackiej odmiany i pełna kodyfikacja są świadectwem istnienia języka śląskiego jako fenomenu społecznego.

Argument o koniecznej pełnej kodyfikacji i istnieniu piśmiennictwa i w pełni wykształconej literackiej wersji języka (wobec „niepiśmienności”, oralności dialektu) obala prof. Bohdan Walczak, który tak rozpoczął swoje wystąpienie na III Kongresie Polonistyki Zagranicznej w Poznaniu: „Nasz wykład wypadłoby zacząć od zwięzłej charakterystyki dzisiejszej sytuacji językowej naszego globu, co jest z wielu względów zadaniem niełatwym. Niepodobna nawet względnie dokładnie stwierdzić, ile języków jest dziś na świecie w użyciu. [...] Zaledwie 5% języków świata doczekało się satysfakcjonujących opisów (w postaci słowników jedno- lub/i dwujęzycznych, gramatyk i podręczników służących do ich nauki). 20% (a więc około 1300) języków ma jedynie opisy częściowe. Utrwalonymi tekstami dysponujemy w odniesieniu do 30% języków. O 70% wiemy właściwie tylko tyle, że istnieją” [Walczak 2006, 154-155]. Żadna z tez postulowanych więc wobec języka regionalnego, które można uznać za wewnątrzjęzykowe czy chociaż nawet półjęzykowe (bowiem kodyfikacja, normalizacja, standaryzacja piśmienna jest jednak zabiegiem zewnętrznym), nie daje się obronić jako warunek niezbędny do rozróżnienia etnolektów na języki i dialekty.

A jednak język śląski te warunki – choć niekonieczne – spełnia. Jego kodyfikacja dokonała się w stopniu wystarczającym. Można wymienić artykuły i książki ten fakt dokumentujące, np.: J. Tambor, Propozycje kodyfikacji ortograficznej śląszczyzny, „Socjolingwistyka” 2009, t. 22-23; Górnośląski ślabikorz 2017 i nast., Barbara Grynicz, Andrzej Rocznik, Ślabikorz ABC 2010; Henryk Jaroszewicz, Zasady pisowni języka śląskiego, 2022 i inne.

W kontekście kodyfikacji należy też obalić argument sztuczności tworu, który miałyby wykreować kodyfikacja. Trzeba wyraźnie powiedzieć, że tak powstają jakiekolwiek języki literackie, szczególnie w wersji pisanej: zarówno narodowe (przykładem może być choćby powstawanie języka polskiego na bazie dwóch, a może trzech dialektów – tego językoznawstwo historyczne z pewnością nie ustaliło), jak i regionalne (przykładem choćby znów kaszubski, o którym Zieniukowa pisała w przytoczonym wcześniej tekście, iż „zaczął go stwarzać Ceynowa”).

6) Bogata literatura, spektakle, tłumaczenia oraz publikacje relacjonujące stan kodyfikacji.

Śląski jest językiem literackim, ma odmianę literacką. Jest językiem twórczości literackiej (teatr: Polterabend w Teatrze Śląskim im. S. Wyspiańskiego, Cholonek i Mianujom mie Hanka w Teatrze Korez, Marika w Teatrze Rozrywki i wiele innych, granych przez zespoły profesjonalne i amatorskie; dramaty z konkursu na jednoaktówki, eseje, np. Listy z Rzymu prof. Zbigniewa Kadłubka; tłumaczenia – np. Alicji w krainie czarów, Kubusia Puchatka, Hobbita, Prometeusza skowanego i wiele innych).

Wiele też jest tekstów amatorskich, popularnych, felietonów prasowych i internetowych, tekstów kabaretowych, żartów, memów, reklam itp.

7) Odrębność lingwistyczna języka śląskiego.

Język śląski jest wystarczająco odrębny od mowy innych regionów Polski i od języka ogólnopolskiego, co stwierdzają nawet przeciwnicy ujęzykowania śląszczyzny. Zarówno na Śląsku, jak i poza nim panuje powszechne, często po prostu intuicyjne, przekonanie o silnej odrębności Śląska. Pisał o tym jeden z czołowych polskich dialektologów, twórca podstaw opisu polskich dialektów, prof. Karol Dejna: „Odrębność etniczno-językowej krainy, która stała się kolebką śląskich innowacji językowych, sięga czasów przedpiastowskich, kiedy to poszczególne ugrupowania plemion śląskich względnie ich zespoły zajmowały dolinę górnej połowy Odry po ujście Bobru” [Dejna 1973, 261]. I chociaż – jak zauważa inny dialektolog, prof. A. Zaręba: „...większość cech wymawianiowych spotyka się w różnych innych dialektach polskich. Co stanowi więc o tym, że dialekty śląskie traktuje się jako osobną grupę gwarową, odrębny region? Odpowiedź na to pytanie

brzmi: istotą odrębności dialektów śląskich jest określony zespół cech wymawianiowych, w takim układzie typowy dla Śląska i poza nim nie spotykany”. Podobnie mowę Śląska opisywał też prof. Kazimierz Nitsch. Widząc silną odrębność mowy na Śląsku, wszyscy ci językoznawcy używali w rezultacie terminu dialekt dla tego faktu językowego. Nie znaczy to, iż odrzucali możliwość uznania jej za język. Nie można takiego sądu wydać. W czasach, w których powstawały ich analizy i opisy, nie istniało pojęcie języka regionalnego. Jedynym możliwym przeciwstawieniem było: język narodowy – dialekt (zbiór gwar). A wniosek dotyczy wpisania śląskiego do art. 19 ust. 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, jako języka regionalnego.

Wśród cech wyróżniających język śląski od innych otaczających lektów, w tym i odróżniających ją wyraźnie od języka polskiego jako języka narodowego i państwowego także w aspekcie historycznym, można wskazać kilka najistotniejszych (wybór). Jest to zbiór swoisty i specyficzny, właściwy jedynie językowi śląskiemu:

- istnienie w śląskim do dziś wyraźnie odrębnej głoski o podwyższonej artykulacji pośredniej między [o] oraz [u], czyli o pochylonego
- silna pozycja a pochylonego (wymawianego jako [o] na Śląsku centralnym i południowym, a jako dyftong [ou] na Śląsku północnym)
- wytworzenie się nowej opozycji fonologicznej (dystynktywnej) różnicującej znaczenia wyrazów zawierających a pochylone w stosunku do wyrazów z o pochylonym: bjóły (pol. biły) : bjoły (pol. biały), bół (pol. był) : boł sie (pol. bał się), pjół (pol. pił) : pjoł (pol. piał), prziszół (przyszły) : prziszół (przyszł) – czyli odrębność systemowa
- miękka wymowa głoski, której w polszczyźnie ogólnej w zapisie odpowiada „rz”, na części Śląska południowego wymawianej jako ř (r frykatywne), a w pozostałej części Śląska jako miękkie [ž’/š’], które w śląskim ulega w grupach spółgłoskowych odpowiadających pisaniem ogólnopolskim „trz” stałemu uproszczeniu w [č’], co także buduje odrębną opozycję systemową: [čy mje] : [č’imje] (pol. czy mnie...? : trzyma), [čysta] : [č’ista] (pol. czysta : trzysta), [čy] : [č’i] (pol. czy : trzy)
- końcówka -a w bierniku rodzaju żeńskiego (na Śląsku północnym -a unosowione): dbadź o ta rodzina, w 1. osobie liczby pojedynczej czasowników w czasie teraźniejszym i przyszłym prostym (dokonanym): jo sam przida, jo sie wypija jedna kawa
- formy z końcówkami realizującymi pozostałości dawnego aorystu w 1. osobie liczby pojedynczej czasu przeszłego i trybu przypuszczającego -(e)ch: urodziylech sie, chodziylech; podziwjołch, wjedziołch, dostołch; urodziylach sie, chodziylach; podziwjałach, wjedziałach, dostałach (cecha, której w zasadzie nie było w polszczyźnie; w najstarszej, znanej ze średniowiecznych zabytków fазie

rozwojowej polszczyzny formy te należą do wyjątkowo spotykanych archaicznych szczątków; naliczono ich zaledwie 26: w Kazaniach świętokrzyskich (XIII/XIV w.) – 8, w Psalterzu floriańskim (koniec XIV w.) – 13, w Psalterzu puławskim (koniec XV w.) – 2, w Zapisce sądowej z 1401 r. – 2, w Biblii szarospatackiej (połowa XV w.) – 1.)

– rozszerzenie opozycji: jest – nie ma na sytuacje „egzystencjalne”: ona je twoja – ona niy ma twoja; to je łod ónygo auto – to niy od ónygo auto

– przyimek od w funkcji wspomagającej przydawkę dopełniaczową (cera od Jole, Nastka od Kuliczki)

– trojenie w zwrotach do osób najstarszych.

To jedynie wybór cech fonetyczno-fonologicznych i fleksyjnych, które wskazują odrębność śląszczyzny. Specyfikę lektu śląskiego można wykazać także na pozostałych poziomach języka: słowotwórczym, składniowym i oczywiście, leksykalnym. Przytoczony zestaw jest wystarczający, pokazuje bowiem zarówno odrębności systemowe, jak i cechy, które są dla lektu śląskiego charakterystyczne i niekoniecznie wynikające ze wspólnego etapu rozwojowego z językiem polskim. Jako przykład można wskazać choćby pozostałość po aoryście, który istniał w prasłowiańszczyźnie (wspólnym dla Słowian przodka) i w lekcie śląskim znajdujemy jego kontynuację, podczas gdy w polszczyźnie on w zasadzie nie zaistniał.

Argumenty historycznojęzykowe można zestawić, by dać argument za tezą, że śląski jest jednym z dawnych lektów, który rozwijał się obok polskiego, czeskiego i innych języków słowiańskich, jednak nie będąc językiem grupy narodowej, nie doczekał się literackiej standaryzacji.

Dla sprawy uznania śląskiego języka regionalnego najważniejsze są wszak dążenia i aspiracje społeczne (chciałoby się powiedzieć: polityczne, ale to słowo jest zbyt wieloznaczne i zbyt dziś negatywnie obciążone) grupy, która ma swoją tradycyjną „mowę”. W końcu XX wieku i na początku XXI wieku – jak wskazują to losy wielu rozpadających się państw federacyjnych i języków używanych przez grupy ludności je zamieszkujące – decyzje o uznawaniu istnienia kolejnych języków są decyzjami politycznymi. Nie można – dysponując wyłącznie narzędziami językoznawczymi – stwierdzić dziś jednoznacznie, czy (etno)lekt, tzn. mowa pewnej grupy ludzi, jest dialektem czy językiem. Język (i narodowy, i regionalny) i w pewnym sensie dialekt nie są bowiem obecnie kategoriami językoznawczymi, lecz językowo-politycznymi. O tym rozróżnieniu w dzisiejszych czasach decydują jeśli nie wyłącznie, to przynajmniej w ogromnej mierze czynniki polityczne, a jeszcze konkretniej ustawodawcze. Jeśli gremium ustawodawcze danego państwa zapisze pewien lekt jako język (w ustawach, uchwałach czy innych odpowiednich dokumentach), to

ów takowym się staje. Dotyczy to zarówno określenia „język narodow(ościow)y”, jak i „język regionalny”. Nie mają wobec tego uzasadnienia dyskusje i argumenty o większej lub mniejszej odległości systemowej opisywanych (etno)lektów w procesie badania ich statusu w odniesieniu do pojęcia języka narodowego – znaczenie podstawowe zyskują akty prawne i uznanie na arenie międzynarodowej. Nie mają więc znaczenia argumenty, czy kaszubski jest bardziej różny od ogólnopolskiego niż np. śląski od ogólnopolskiego oraz one oba od siebie czy od odmian terytorialnych polszczyzny i nie ma sensu porównywanie, czy serbski z chorwackim różni się od siebie bardziej czy mniej niż śląski z ogólnopolskim. To argumenty zaciemniające kwestię, których wysuwanie ma cel dyskredytowania dążeń pewnych grup.

Istnieją wobec tego wszelkie przesłanki, by zgodnie z zapisami Europejskiej Karty za język regionalny uznać również śląszczyznę. Spełnia ona bowiem te same kryteria, co kaszubski, który został do polskiej ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym jako język regionalny wpisany. Śląski bowiem: jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli (są oni grupą liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa) i różni się (!) od oficjalnego języka państwa. A tak naprawdę i Europejska Karta Języków Mniejszościowych lub Regionalnych (cz. I, art. 1, p. a), i ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (rozdz. IV. art. 19) tylko takie wymogi wobec języka regionalnego stawiają. A język śląski spełnia i inne warunki, które można uznać za istniejące w presupozycji zapisów ustawowych: ma wersję pisaną, ma podstawową kodyfikację graficzną i jest w stadium jej weryfikacji, jest językiem wielkiej liczby tekstów literackich (prozy, dramatów i poezji), jest językiem, na który tłumaczy się literaturę powszechną, istnieje w przestrzeni publicznej i to nie tylko w wersji rozrywkowej, ale też w urzędach i sklepach oraz w infrastrukturze drogowej, znalazł swoje miejsce w edukacji szkolnej w fakultatywnych ścieżkach regionalnych itd.

Należy docenić i uznać za ważne i pożyteczne dla państwa, narodu ujawnione poczucie przynależności do określonej grupy etnicznej czy grupy posiadającej język regionalny (taka grupa ludności w ustawodawstwie nie ma żadnej nazwy). Człowiek w swoim kręgu kulturowym i tożsamościowym funkcjonuje lepiej i efektywniej. A uznanie i prestiż ów krąg może zyskać w dzisiejszym świecie w dużej mierze dzięki nadaniu prestiżu mowie tej grupy poprzez uznanie jej za język. O ważnej kulturotwórczej i budującej spoistość kulturową, etniczną, tożsamościową funkcji etnolektu ze statusem języka pisał prof. Władysław Lubaś: „polityka tożsamościowa na obszarze słowiańskim uznaje język nie tyle za system komunikowania, co składnicę elementów pozwalających wyartykułować odrębność kulturową albo nawet cywilizacyjną danego społeczeństwa (...). Innymi słowy język, albo też dokładniej pewna odmiana języka, staje się jednym ze sposobów wyrażania zespołowej, wspólnotowej tożsamości” [Lubaś 2009, 97]. Ślązacy na pewno odróżniają się od

pozostałych obywateli językiem. Ślązacy dążą do zachowania swojego języka. Przykładem i świadectwem tej dążności są: bardzo częste wybory przez nauczycieli i uczniów ścieżek regionalnych w szkołach, powstawanie ciągle nowych słowników śląskich (śląsko-polskich i polsko-śląskich), konkursy mowy śląskiej (recytatorskie, śpiewacze, „Ślązak Roku”), teksty o Śląsku pisane po śląsku, próby wprowadzania śląskiego w obieg kultury „wysokiej” na deski teatralne i do literatury. Ślązacy mają tożsamość, którą chcą manifestować językiem, jako jednym z najważniejszych wyróżników kulturowej odrębności. Jest ich co najmniej pół miliona – taka liczba wskazała śląski jako pierwszy język w spisach powszechnych w 2011 i 2021 roku lub prawie milion, jeśli weźmiemy pod uwagę liczbę osób, które wskazały śląską tożsamość jako jedyną lub choćby jedną z dwóch identyfikacji narodowych i/lub etnicznych.

Śląszczyzna zasłużyła więc w pełni na status języka regionalnego i tym samym na wpisanie jej do ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym i do dokumentów ratyfikacyjnych Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych.

W art. 3 w pkt 1 w lit. b) przewidziano zmianę art. 15 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1722, z 2024 r. poz. 96, 1222), który reguluje przedmiot rozporządzenia wydawanego przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji na podstawie art. 15 ust. 4 ustawy. Proponowane brzmienie art. 15 ust. 4 pkt 3 ustawy różni się od aktualnie obowiązującego jedynie tym, iż sformułowanie „społeczności posługującej się językiem regionalnym” zostanie zastąpione sformułowaniem „społeczności posługujących się językami regionalnymi”. Wobec powyższego zgodnie z intencją projektodawców planowany akt wykonawczy (rozporządzenie zmieniające) będzie zawierał dostosowanie do znowelizowanej treści art. 15 ust. 4 pkt 3 ustawy i będzie określać niższy udział w programie telewizyjnym audycji wytworzonych pierwotnie w języku polskim i audycji europejskich oraz w programie radiowym utworów słowno-muzycznych wykonywanych w języku polskim dla programów, na których nadawanie przyznano koncesję określającą, że programy te są przeznaczone dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językami regionalnymi.

Konkretniej, zmieniające rozporządzenie będzie regulowało procent kwartalnego lub miesięcznego czasu nadawania programów (telewizyjnych i radiowych) na audycje wytworzone pierwotnie w języku polskim (oraz wytworzone na audycje europejskie), z wyłączeniem serwisów informacyjnych, reklam, telesprzedaży, transmisji sportowych, przekazów tekstowych i teleturniejów, które muszą przeznaczyć nadawcy programów, na które nadawanie przyznano koncesję określającą, że program ten jest przeznaczony dla mniejszości narodowej i etnicznej oraz społeczności posługujących się językami regionalnymi.

Proponowana zmiana jest zgodna z prawem Unii Europejskiej.

DEKLAROWANE SKUTKI REGULACJI (DSR) projektu ustawy

Informacja o projekcie

a) Tytuł projektu:

Ustawa o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw.

b) Przedstawiciel wnioskodawcy:

Monika Rosa

I. Część wstępna

[1] Zwięźły opis zidentyfikowanego problemu i proponowanych rozwiązań.

Przedmiotowy projekt nowelizacji ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823) ma na celu nadanie statusu języka regionalnego etnolektowi śląskiemu, który zostałby dopisany, obok języka kaszubskiego w art. 19 ust. 2 tejże ustawy.

Nowelizacja przedmiotowych ustaw będzie oddziaływać na szerokie grono obywateli polskich, którzy używają języka śląskiego (według Narodowego Spisu Powszechnego było to 529 tys. osób), jak również na samorządy gminne objęte zobowiązaniami ustawy (np. art. 15 ust. 1).

[2] Czy były rozważane rozwiązania alternatywne?

➤ **Nie**

II. Wymogi określone w art. 34 ust. 2 pkt 3–5 regulaminu Sejmu

[3] Jakie są przewidywane skutki prawne projektowanych rozwiązań?

Uznanie lektów niebędących językami państwowymi, językami oficjalnymi uznanymi przez państwa za „języki regionalne” jest regulowane dwoma dokumentami: Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych i ustawą z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. W polskiej ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym wskazano jako język regionalny tylko język kaszubski. Skutkiem prawnym proponowanych rozwiązań będzie nadanie statusu języka regionalnego etnolektowi śląskiemu, który zostałby dopisany, obok języka kaszubskiego w art. 19 ust. 2 tejże ustawy. Modyfikacji uległby również skład Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, mianowicie w art. 24 w ust. 1 w pkt 3 zostałoby dodanych dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się regionalnym językiem śląskim. Pozostałe zmiany w projektowanej nowelizacji ustawy polegają na zastąpieniu formy pojedynczej „język regionalny” formą mnogą „języki regionalne” w odpowiednich miejscach cyt. ustawy, a także w innych ustawach, które posługują się tym określeniem. Proponowana zmiana jest zgodna z prawem Unii Europejskiej oraz Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

[4] Jakie są przewidywane skutki społeczne projektowanych rozwiązań?

Nowelizacja przedmiotowych ustaw będzie oddziaływać na szerokie grono obywateli polskich, którzy używają języka śląskiego. Dane ze spisu powszechnego z 2021 roku są jasne: narodowość śląską zadeklarowało 585,7 tys. osób (przy czym 231,8 tys. osób wskazało identyfikację śląską jako pierwszą, a 353,9 tys. osób jako drugą). 457,9 tys. osób wskazało, że używa mowy śląskiej jako języka domowego, przy czym 53,3 tys. osób twierdzi, że używa w domu wyłącznie tego języka. W ocenie projektodawców przedmiotowa regulacja będzie miała w szerszej perspektywie czasowej korzystny wpływ na rozwój regionu za sprawą wzrostu integracji społecznej, wzmocnienia kapitału społecznego i zwiększenia atrakcyjności regionu.

[5] Jakie są przewidywane skutki gospodarcze projektowanych rozwiązań?

Proponowana nowelizacja może mieć pozytywny wpływ na rynek pracy, konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw dzięki zwiększeniu atrakcyjności regionu.

[6] Jakie są przewidywane skutki finansowe projektowanych rozwiązań, w szczególności wpływ na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego?

Główną część wydatków w przypadku języka regionalnego stanowią koszty organizacji nauczania tego języka, te zaś są zależne od liczby uczniów. Języka kaszubskiego co roku uczy się ok. 25 tys. uczniów, na tej podstawie możemy oszacować koszty nauczania języka śląskiego. Zgodnie z deklaracjami ze spisu powszechnego osób deklarujących narodowość śląską oraz posługiwanie się językiem śląskim jest kilkukrotnie więcej niż w przypadku języka kaszubskiego, wielkość ta nie przełoży się jednak automatycznie na wydatki, ponieważ język śląski, w przeciwieństwie do kaszubskiego, nie ma jeszcze tradycji nauczania.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty nauczyciel może zdecydować o realizacji programu nauczania:

- 1) z zastosowaniem podręcznika, materiału edukacyjnego lub materiału ćwiczeniowego,
- 2) bez zastosowania podręcznika, materiału edukacyjnego lub materiału ćwiczeniowego.

Nadanie językowi śląskiemu statusu języka regionalnego oznacza konieczność uwzględnienia w tej części budżetu państwa, której dysponentem jest minister ds. oświaty i wychowania środków przeznaczonych na dofinansowanie opracowania i wydania podręczników i materiałów pomocniczych do jego nauczania. Uprawnionymi do składania wniosków do Ministra Edukacji o dofinansowanie będą podmioty posiadające prawa autorskie i majątkowe do podręczników lub materiałów pomocniczych, w tym reprezentujące społeczność posługującą się językiem regionalnym.

Koszty opracowania i wydania podręczników i materiałów pomocniczych do nauczania języka śląskiego – biorąc pod uwagę środki, które w ostatnich latach były przeznaczane na dofinansowanie podręczników i książek pomocniczych dla

uczniów należących do mniejszości narodowej i etnicznej oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym – będą kształtować się na poziomie ok. 150 tys. zł rocznie, z tym że w pierwszych dwóch latach koszty te będą wyższe i będą wynosić ok. 1 000 tys. zł rocznie. W 2025 roku na przygotowanie do nauczania języka śląskiego (doskonalenie nauczycieli, podstawy programowe, podręczniki) - 2 000 tys. zł.

Potencjalne koszty wynikające z realizacji projektowanych zmian po stronie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji mogą wynieść około 1 000 tys. zł w skali rocznej. Środki na ich pokrycie planuje się zabezpieczyć w ramach części budżetowej nr 43 – „Wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne”, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 4 grudnia 2009 r. w sprawie klasyfikacji części budżetowych oraz określenia ich dysponentów.

[7] Wykaz źródeł finansowania, jeśli projekt ustawy pociąga za sobą obciążenie budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Z dniem 25 października 2024 r. weszła w życie ustawa z dnia 1 października 2024 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. poz. 1572). Ustawa ta zastąpiła ustawę z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. W zakresie finansowania zadań oświatowych od 2025 roku dla JST są naliczane kwoty potrzeb oświatowych. Ustalanie kwot potrzeb oświatowych zastąpiło dotychczasowe naliczanie środków w ramach części oświatowej subwencji ogólnej i tzw. dotacji przedszkolnej.

Cieężko jest oszacować koszt kształcenia ze względu na niemożliwość wyliczenia dokładnej liczby uczniów zainteresowanych nauką języka śląskiego. Ze względu na stopniowe włączanie kolejnych roczników w roku 2026/2027 będą to trzy roczniki, 2027/2028 sześć roczników, 2028/2029 dziewięć roczników, w roku 2029/2030 będą uczyły się wszystkie roczniki. Dla 10 tysięcy uczniów należy policzyć koszt ok. 80 milionów złotych.

Do wyliczeń przyjęto zasady podziału łącznej kwoty potrzeb oświatowych ustalone na rok 2025 powiększony o 3% wzrost. Należy podkreślić, że ze względu na coroczny wzrost standardu finansowego A będzie on w realiach roku 2026 odpowiednio wyższy. Ponieważ specyfika finansowania mniejszości narodowych polega na ustaleniu odrębnie dla każdej szkoły liczebności uczniów danej mniejszości a w dalszej kolejności przyporządkowaniu ich do odpowiedniej wagi

(odpowiednio do wagi o wartości 0,2, wagi o wartości 1 lub wagi o wartości 1,3) w zależności od ustalonej liczebności uczniów w szkole, ma to bezpośredni wpływ na koszt finansowania w ramach kwot potrzeb oświatowych.

[8] Czy projekt ustawy podlega procedurze notyfikacyjnej?

➤ **Nie**

III. Wymogi określone w art. 34 ust. 2a i 2b regulaminu Sejmu

[9] Czy projekt ustawy zawiera przepisy określające zasady podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej (art. 34 ust. 2a regulaminu Sejmu)?

➤ **Nie**

[10] Czy wdrożenie projektowanych przepisów spowoduje obciążenia administracyjne mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców (art. 34 ust. 2a regulaminu Sejmu)?

➤ **Nie**

[11] Czy projekt ustawy zawiera przepisy regulacyjne lub określa wymogi dotyczące świadczenia usług transgranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (art. 34 ust. 2b regulaminu Sejmu)?

➤ **Nie**

Warszawa, 2 czerwca 2025 r.

BEOS-WPEiM-936/25

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej poselskiego projektu
ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz
o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw (przedstawiciel
wnioskodawców: poseł Monika Rosa)**

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 roku – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2022 r. poz. 990, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Projekt zmierza do znowelizowania ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym¹ (dalej: „ustawa”) oraz innych ustaw². Planowana nowelizacja polega przede wszystkim na uznaniu języka śląskiego za język regionalny w rozumieniu ustawy (projektowany art. 19 ust. 2 ustawy), a także poszerzeniu składu Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych o dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się językiem śląskim (projektowany art. 24 ust. 1 pkt 3 ustawy). Pozostałe zmiany w ustawie (art. 1 projektu) oraz w innych nowelizowanych ustawach (art. 2-10 projektu) mają charakter dostosowujący i stanowią konsekwencję uznania języka śląskiego za język regionalny w rozumieniu ustawy. W art. 11-14 projektu zawarto przepisy przejściowe.

Proponowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 823.

² Ustawy: z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1151, ze zm.), z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750, ze zm.), z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1722, ze zm.), z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1370, ze zm.), z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. z 2024 r. poz. 1556), z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, ze zm.), z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1443), z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2023 r. poz. 140 i z 2025, poz. 620) oraz z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1320 i z 2025 r. poz. 620).

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy
Prawo Unii Europejskiej nie reguluje zagadnień stanowiących przedmiot projektu ustawy.

3. Analiza przepisów projektu ustawy pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

4. Konkluzja

Przedmiot poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Autor:

Marek Jaśkowski
ekspert ds. legislacji
w Biurze Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:
Wicedyrektor
Biura Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Ziemowit Cieślik
/podpisano elektronicznie/

Warszawa, 2 czerwca 2025 r.

BEOS-WPEiM-937/25

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia w sprawie stwierdzenia, czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Monika Rosa) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu

Projekt zmierza do znowelizowania ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym¹ (dalej: „ustawa”) oraz innych ustaw². Planowana nowelizacja polega przede wszystkim na uznaniu języka śląskiego za język regionalny w rozumieniu ustawy (projektowany art. 19 ust. 2 ustawy), a także poszerzeniu składu Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych o dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się językiem śląskim (projektowany art. 24 ust. 1 pkt 3 ustawy). Pozostałe zmiany w ustawie (art. 1 projektu) oraz w innych nowelizowanych ustawach (art. 2-10 projektu) mają charakter dostosowujący i stanowią konsekwencję uznania języka śląskiego za język regionalny w rozumieniu ustawy. W art. 11-14 projektu zawarto przepisy przejściowe.

¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 823.

² Ustawy: z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1151, ze zm.), z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750, ze zm.), z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2022 r. poz. 1722, ze zm.), z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1370, ze zm.), z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. z 2024 r. poz. 1556), z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, ze zm.), z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1443), z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2023 r. poz. 140 i z 2025, poz. 620) oraz z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1320 i z 2025 r. poz. 620).

Projekt ustawy nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej** w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu.

Autor:

Marek Jaśkowski
ekspert ds. legislacji
w Biurze Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:

Wicedyrektor Biura Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Ziemowit Cieślik

/podpisano elektronicznie/